

Інтернет-ресурси в діяльності релігійних організацій

Михайло Жидков,

директор Кримського центру перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій при Раді міністрів Автономної Республіки Крим

Актуальність дослідження проблеми пояснюється тим, що в сучасній системі масових комунікацій все помітнішу роль починають відігравати релігійні ЗМІ. Їх адресатом стають не тільки певні групи вірян, а й значно ширша аудиторія, фактично все суспільство. Цей процес особливо посилюється внаслідок використання різними конфесіями електронних ЗМІ. І це не могло не стати предметом особливого інтересу фахівців у сфері масових комунікацій. Такий інтерес обумовлюється кількома причинами. Передусім, самим характером формування типологічно самодостатнього сектора системи засобів масової інформації. Інша причина — формування цільової аудиторії таких ЗМІ та активізація інформаційного запиту на теми релігійного життя не тільки в цільових групах конфесійних ЗМІ, але й в аудиторії світських газет і журналів.

Роль конфесійних ЗМІ в публічному мас-медійному просторі поки що не привернула уваги широкого кола вітчизняних учених, хоча досить ґрунтовні дослідження час від часу й виконуються. До них належать, зокрема, праці Н. Костикової [2 - 5], І. Мазуренка [6] і Г. Рудницького [7].

Як зазначає М. Гусев [1], у процесі детального дослідження комунікацій у конфесійному середовищі вчені стикаються з певними труднощами. Зокрема, неможливо одержати повні дані про засоби масової інформації, що реально виконують роль загальнорелігійних комунікацій (тиражі, типологічні особливості друкованих періодичних видань); немає об'єктивних даних про специфіку аудиторії таких ЗМІ та ставлення до них читачів; не існує описових і аналітичних праць у сфері функціонування таких корпоративних ЗМІ; не опрацьовані концептуальні підходи до аналізу діяльності ЗМІ, що спеціалізуються на висвітленні релігійної

сфери „зсередини”; не існує методичних і методологічних досліджень змісту засобів масової інформації, які є структурними елементами системи релігійної преси.

Метою цієї статті є загальний аналіз деяких помітних публікацій в електронних ЗМІ, пов'язаних з діяльністю Російської православної церкви, в тому числі й на території України.

На початок 2000-х років більшість єпархій Російської православної церкви (РПЦ) видає свої ЗМІ, зокрема краєзнавчі, науково-церковні, літературно-художні, для дітей і юнацтва; випускаються просвітницькі програми на регіональному теле- і радіомовленні, на певних сайтах у мережі Інтернет. Але найбільшу просвітницьку і професійну вагу мають офіційні органи єпархій – газети і журнали з досвідом роботи не менше десяти років (період відродження релігійної преси — 1990 - 2000 роки).

У єпархіяльних виданнях достатньо широко висвітлюється діяльність РПЦ. Публікуються ухвали Священного синоду, офіційні хроніки, доповіді Преосвящених з актуальних питань Церкви і суспільства, повідомлення про архієрейські візити і зустрічі, висвячення нових кліриків, про сучасне паломництво, святкові послання пастви, матеріали про взаємодію єпархіяльного Священначалія з місцевими інститутами влади, виробничими, освітніми, науковими та іншими організаціями і структурами.

Православний Інтернет в Росії було започатковано 1996 року з появою в мережі офіційної сторінки Нижньгородської єпархії. Того ж року було відкрито сайти православної общини „Жизнь” (www.zhizn.ortodoxy.ru), а трохи пізніше – офіційну сторінку Московського патріархату (www.russian-ortpodox-church.org.ru). З 1997 року, після відкриття офіційного сайту РПЦ, відповідні сторінки в Інтернеті з'являються все частіше й частіше: з вересня 1998 року по січень 1999 року було відкрито близько 50 сторінок. 1999 року загальна кількість православних Інтернет-сторінок у Росії складала понад 160, а на початок 2002 року – понад 400 [2].

З точки зору активного використання інформаційного ресурсу особливий інтерес становлять синодальні установи – відділ зовнішніх церковних зв'язків Московського патріархату (<http://www.russian-orthodox-church.org.ru>), видавництво Московської патріархії (<http://www.jmp.ru>), відділ релігійної освіти і катехизації (<http://rel.org.ru>), церковно-науковий центр „Православна енциклопедія” (<http://www.scre.ru>). Серед інших організацій, які мають у своєму розпорядженні значну базу даних, – наукові та дослідницькі організації. Найбільша з них – церковно-науковий центр „Православна енциклопедія” (<http://www.sncpre.ru>). Основним об'єктом його діяльності є проект видання „Православної енциклопедії” – систематизованого зведення знань з усіх сфер церковного життя, з основних проблем політики, права, культури, а також діяльності

держави. До цього проекту було залучено провідних світських й церковних вчених, як російських, так і зарубіжних, під патронатом Патріарха Алексія II, а також В. Путіна. У проєкті беруть участь всі помісні православні церкви [5].

Цікаво поглянути на тематичне розміщення православних мережевих ресурсів. Значна їх частина належить офіційному сегменту (храми, єпархії, монастирі – 25 %), далі йдуть сайти, присвячені церковному мистецтву і науці (24 %), що цілком зрозуміло у зв'язку зі збільшенням кількості та розширенням духовних навчальних закладів, у яких навчаються молоді люди, для більшості з яких ця мережа є природним місцем спілкування. На третьому місці сайти, присвячені духовній спадщині Церкви. Далі йдуть сайти сімейного змісту, церковні ЗМІ, суспільно-політичні, освітні тощо [7].

У межах щорічних церковно-суспільних Різдвяних читань, починаючи з 1999 року, працює секція, присвячена взаємодії православ'я та Інтернет. Спочатку вона мала назву „Православ'я та Інтернет”. Нині її тематика стала ширшою, що відбилося й на її назві: „Інформаційні технології, Інтернет і мультимедіа для православної культури” [7]. На XV Різдвяних освітніх читаннях, наприклад, засідання секції було присвячене духовному й етичному впливу комп'ютерних інновацій на сучасне суспільство. На відміну від минулих років, основні доповіді присвячувалися оцінці Інтернет- і мультимедіа-продукції з огляду на їх етичний вплив на суспільство, пошук оптимальних шляхів створення ресурсів, які сприяють розвитку духовної сфери суспільства, дистанційному навчанню, виробленню моделей взаємодії Церкви, суспільства і держави у справі засвоєння духовної спадщини [8].

Життя підтвердило потребу розширення православних Інтернет-видань для широкого кола читачів і користувачів мережі. Разом з тим, за даними головного редактора каталогу „Православное христианство” І. Мазуренка, якщо 2004 року було відкрито близько 1700 нових православних сайтів, то закрилося приблизно 150 [9].

І. Мазуренко відзначає, що, незважаючи на те, що православні ресурси складають більшість (60 %), сайти, створені прихильниками інших релігій, привертають більшу кількість відвідувачів і загалом діють активніше. За даними порталу Rambler, відвідання релігійних ресурсів розподіляється таким чином: православні – 51 %; католики, протестанти, міжконфесійні проєкти – 19 %; східні культури й окультизм – 11 %; іслам – 9 %; тоталітарні і псевдорелігійні секти – 6 %; іудаїзм – 4 %. За даними І. Мазуренка, православні Інтернет-ресурси 2005 року містили близько 310 сайтів (близько 60 % релігійних сайтів російського Інтернету – православні) [6], що свідчить про високий ступінь інформаційної активності та використання сучасних інформаційних технологій Православною церквою.

І. Мазуренко, до речі, подає діаграму тематики православних сайтів. Згідно з нею, в Інтернеті переважають матеріали, пов'язані з

інституційною діяльністю Церкви (офіційні) і матеріали місіонерсько-проповідницького спрямування з акцентами на емоційне (церковне мистецтво) і раціонально-сміслові (релігійна наука) сприйняття. Разом з тим, різноманітність більше половини тематичного змісту Інтернет-сайтів свідчить, що відзначена нами тенденція на вихід до широкої аудиторії, світської за своїм характером, є прикметною ознакою діяльності Російської православної церкви у сфері електронних комунікацій.

Читач, як відомо, плекає особливу довіру до слова як носія духовної інформації. Тому серед сучасних авторів православної преси, які володіють здібностями публіциста, особливим авторитетом у православній аудиторії користується диякон Андрій Кураєв, богослов і церковний письменник. Він є одним з дуже небагатьох священослужителів, які мають персональний сайт в Інтернеті. І це не просто персональна сторінка, а повноцінний, високопрофесійний і, треба визнати, дуже популярний сервер. Для того, щоб у цьому переконатися, досить на будь-якому пошуковому сервері ввести поєднання слів „Андрей Кураев”, після чого відкриється безліч сторінок, які посилаються на сайт <http://www.kuraev.ru>. Це свідчить про те, що цей ресурс користується великою увагою і є одним з найавторитетніших у російській частині Інтернету. Більше того, сайт є одним з найбільш відвідуваних серед „Православного Інтернету”.

Сайт відомого апологета православ'я виник ще в лютому 1998 року. На ті часи це було сміливе рішення: більшість ієрархів РПЦ ставилося до Інтернету негативно. Від самого початку форум сайту створювався для людей, які шукають Бога. Поступово сформувався кістяк з постійних учасників. Сьогодні їх кількість досягла 5000 осіб, а проглядає матеріали форуму, за підрахунками адміністратора, близько 8000 осіб. Більше 4000 осіб отримує розсилку, в якій містяться новини форуму та нові його теми [4].

Заслугує на увагу статистика учасників форуму А. Кураєва. Серед них найбільше православних християн – 66,7%; тих, що сумніваються – 7,9 %, атеїстів – 6 %, неоцерковлених вірян – 4,9 %, езотериків – 2 %, католиків, баптистів – 1,9 %. Представлено практично всі країни світу, більше всього жителів Росії (73,8 %), України (10,8 %), США (3 %), Німеччини та Ізраїлю (1,2 %), Казахстану і Канади (1,1 %). З вищою освітою – 60,9 %, неповною вищою – 18,4 %, з вченим ступенем – 6,7 %. Середній вік учасників форуму – 32 роки. Більше всього фахівців – 34,2 %, студентів – 14,1 %, службовців – 10,1 %, творчих працівників – 8,7 % і керівників – 7,7 % [4].

Та попри все це говорити про глибоке впровадження Інтернет-ресурсів у діяльність Православної церкви поки що рано. В цілому православні сайти складають 0,11 % від загального числа російськомовних веб-ресурсів. І. Мазуренко, наприклад, відзначав, що темпи зростання кількості православних сайтів останнім часом зменшилися, оскільки окремі сектори (приходські, монастирські, єпархіальні сайти) вже досить насичені і, крім того, невеликі ресурси все активніше об'єднуються в межах великих

проектів. На його думку, це пояснюється тим, що „інославні сайти мають переважно місіонерське спрямування, тоді як більшість православних проектів носять поки інформаційно-довідковий характер” [6]. Та як би там не було, Інтернет був і залишається для Православної церкви могутнім засобом спілкування церковних людей і залучення неофітів. Мережа дозволяє взаємодіяти з будь-якою аудиторією. Крім того, в умовах світської держави Інтернет є практично єдиним середовищем масових комунікацій, яке не залежить від будь-яких структур, не підвладне цензурі та відкрите для кожної людини [7].

Інтернет-видання – це новий вид конфесійної преси, який забезпечує швидке розповсюдження інформації, свободу думки та гнучкі форми спілкування – через форуми, чати і дискусії. У зв’язку з цим їх можна розглядати не тільки як засіб оперативного розкриття всього поля проблем Церкви і суспільства, але і як важливий засіб „сповідувального” спілкування на основі духовно-психологічних традицій миролюбності, терпимості та інших позитивних якостей.

Інтернет – найбільш затребувана інформаційна мережа, особливо для людей середнього віку і молоді. Як ефективний засіб комунікації, вона допомагає долати кордони і мовні бар’єри, створювати середовище „корпоративного спілкування”. Персональні і корпоративні комп’ютери, сервери і net-ресурси, об’єднані у світову мережу, є новим простором діалогу і взаємодії. В ньому проводять більшу чи меншу частину свого життя десятки мільйонів людей, серед яких і сотні тисяч вірян. Ще однією важливою перевагою Інтернету для просвітницько-проповідницької і місіонерської діяльності Церкви в сучасних умовах є актуалізація й у відомому сенсі артикуляція роботи з молоддю.

Література:

1. **Гусев М.** Особенности старообрядческого приходского издания // <http://www.religare.ru/print16552.htm>
2. **Костикова Н. А.** Ведущие проблемно-тематические направления современной православной прессы (Часть-1) // <http://www.radonezh.ru/club/analytica/?ID=813&forprint>
3. **Костикова Н. А.** Ведущие проблемно-тематические направления современной православной прессы (Часть-2) // <http://www.radonezh.ru/club/analytica/?ID=815&forprint>
4. **Костикова Н. А.** Православный Интернет в системе церковных коммуникаций: возможности миссии (Часть 1) // <http://www.radonezh.ru/club/analytica/?ID=239&forprint>
5. **Костикова Н. А.** Православная журналистика: методологические особенности изучения эффективности деятельности // <http://www.radonezh.ru/club/analytica/?ID=1622&forprint>
6. **Мазуренко И.** Православный Интернет сегодня // <http://www.>

pravoslavie.ru/press/050201104149

7. Рудницкий Г. Православный Интернет сегодня и завтра // <http://www.ibusiness.ru/runet/37480/>

8. Участники рождественских чтений обсудили влияние Интернета и мультимедиа на общество // <http://www.pravoslavie.ru/news/050127170455>

9. Влияние новых технологий на общество рассмотрели на секции Рождественских чтений, посвященной Интернету и мультимедиа // [http://www.sedmitza.ru/index.html?sid=501&did=20766&p_comment=&call_action=print1\(default\)](http://www.sedmitza.ru/index.html?sid=501&did=20766&p_comment=&call_action=print1(default))